

BÖLÜM I: ŞEMS, MEVLÂNÂ VE SULTAN VELED

Bu bölüm, günümüzde yazılmış Farsça, Türkçe, Arapça ve İngilizce birçok kaynağa dayanarak Şems-i Tebrizî (v. 645/1247) ve Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî (v. 672/1273) arasındaki ilişkinin farklı bir boyutunu incelemeye çalışmaktadır. Onların mistik ilişkisi, Mevlânâ'nın coşkun bir şaire dönüşmesi için çok önemli temel bir unsurdur. Bu sebeple Mevlânâ'nın şiirlerindeki coşkunluğu anlamak, tabîî olarak Şems-i Tebrizî'yle başlar.

Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî, Şems-i Tebrizî ve onların arasındaki mistik ilişki ve Mevlânâ'nın onu tanıdıktan sonra ciltler dolusu şiirler yazan kendinden geçmiş bir şair olarak karşımıza çıktığı, konuyu çalışan herkes tarafından bilinmektedir. Bundan dolayı elinizdeki çalışma, bu ilişkinin boyutlarını açıklamaya sayfalar ayırmak yerine, Şems'in neden şiir yazmadığını ve Mevlânâ'nın nasıl onun şiirlerini kağıda döken bir şair hâline geldiğini, yani nasıl “onun konuşan dili” hâline gelerek coşkun bir şair olduğunu, daha da önemlisi bunun “ilâhî bir görevlendirme” olduğunu, burada aklın çok az rol oynadığını açıklamaya çalışacaktır.

Aslında bu meselenin elimizde dolaşan bazı biyografi kitabında ve Şems'in *Makâlât*'inde birçok pasajda dile getirilmiş olmasına rağmen, hak ettiği önemin verilmemesi

ve Őimdiye kadar Mevlânâ/Mevlevîlik araŐtırmacılarının dikkatini fazla çekmemiŐ olması bir teessüf sebebidir.

A. ŞEMS'İN DİLİ: MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN ER-RÛMÎ*

Hız. Mevlânâ kültürümüzde bir “anahtar” haline gelmiŐ iki mutasavvıftan birisidir. Tahmin edilebileceği üzere diğer anahtar isim, Muhyiddin İbnü'l-Arabîdir (v. 638/1240). Onlarsız bir tasavvuf sohbeti de makalesi de düşünülemez. Bunun en güzel göstergelerinden birisi, Büyük mutasavvıfların mutlaka Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *Fusûsu'l-Hikem*'ine ve Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sine Şerh yapmıŐ olduklarıdır. Őunu da belirtmek gerekir ki bu iki büyük sûfiyi büyük sûfi yapan hususiyetleri, kendilerinden önceki sûfilerin mirasını korumak ve geliŐtirmek için eserlerinde onların söz ve hikâyelerini bolca kullanmaları ve faydalanmalarıdır. Ayrıca, Muhyiddin İbnü'l-Arabî, çok elit bir münevver kesimin ilgisini çekmiŐken, Mevlânâ'nın büyük halk kitleleri tarafından biliniyor ve okunuyor olması, onun kendine has coşkun anlatımı ve ilerleyen sayfalarda ele alacağımız popülist tasavvuf anlayıŐıyla da ilgilidir.

Şems-i Tebrizî, “müşâhede ettiklerini anlatamayacak durumda olduğunu” ilk kez erken dönemdeki Őeyhlerinden Baba Kemâl Tebrizî/ Cendî'ye (v. 672/1273)¹ söylemişti, Şöyle ki:

---

*10th ISIS Biennial Conference, Montreal, Canada, 6-9 August 2014'da okunan tebliđin gözden geçirilmiŐ Őeklidir.

1 Necmeddin-i Kübrâ'nın (v. 618/1221?) halifelerindendir. Hayatı hakkında bilgi için bkz. Devin De Weese, “Baba Kamal Jandi ve the Kubravî Tradition among the Turks of Central Asia,” *Der Islam*, vol. 71, no. 1 (1994), 58-94; Süleyman Gökbulut, *Necmeddin-i Kübra. Hayatı, Eserleri, GörüŐleri*, İstanbul 2010, 160-168.

Abdurrahman/Molla Câmî'nin *Nefâhâtü'l-üns* adlı eserine göre, Şems'in Baba Kemâl Tebrizî/Cendî (v. 672/1273) adında bir şeyhi vardır. Kendisiyle birlikte onun sohbetlerine katılan ünlü bir aşk yolu sûfisi Fahreddin Irâkî (v. 688/1289),² duygularını rahatça şiirlerde ifade ettiği halde o ifade edememektedir. Şeyhi Baba Kemâl'in, "Neden sen de müşâhedelerini anlatmıyorsun? Sen bir şeyler müşâhede etmiyor musun?" tarzındaki bir sorusuna karşılık olarak, "Bilakis ondan daha çok sırlar ve hakikat müşâhede ediyorum, fakat onun bildiği ıstılahları bilmediğimden müşâhedelerimi onun gibi ifade gücünü kendimde bulamıyorum." deyince şeyhi ona şöyle dua eder: "Hak Sübhânehu ve Teâlâ sana öyle bir arkadaş nasip etsin ki evvelîn ve âhirînin/öncekilerin ve sonrakilerin mârifet ve hakikatlerini senin adına ızhar etsin. Hikmet ırmakları onu kalbinden diline akıtsın, harf ve ses elbisesine bürünsün. O elbisenin süs ve nakşları da sana ait olsun."³ Şüphe yok ki kendisi için dua edilen bu arkadaş,

2 Irâkî, felsefi tasavvufun ünlü temsilcilerinden olup Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî ve Sadreddin Konevî'nin (v. 673/1274) yakın çevresindeki sûfilerdendir. Daha çok lirik şiirlerinden oluşan *Lemeât* adlı eseriyle bilinir. Multan'da Bahâeddin Zekeriyâ'ya intisab ederek halvete girmiş, halvette ibâdet ve duayla uğraşmak yerine şiirler söylemişti. Bu durum diğer arkadaşları tarafından şeyhe şikâyetvâri söylendiği zaman şeyh, bu durumu hoş karşılamış, onun bir istisnâ olduğunu söylemiş ve hattâ onu böyle devam etmeye teşvik etmişti. Daha sonraları lirik şiirleriyle ünlü oldu. Şeyhinin sevgisini kazandı, kızıyla evlendi ve şeyhinin 661/1262 veya 666/1267'de ölümünden sonra postuna geçti. Etrafındakiler onu çok kıskandıkları için, onun "güzel insanlara düşkün" olduğu yolunda dedikodularla Sultan'a başvurular ki, bu, onun Cemâliyye olarak bilinen tarikatine yapılan bir ta'n idi. Irâkî, bu tür şikâyetlerin sonunda nereye varacağını bildiği için Multan'dan ayrıldı ve önce hac için Mekke'ye, oradan da Anadolu'ya geçti. Hayatı hakkında detaylar için bkz. Sa'îd Nefsî, "Mukaddime" *Külliyât-ı Irâkî* ed. S. Nefsî, Tahran: 1335 HŞ/1956, 1-20; Orhan Bilgin, "Fahreddin Irâkî", *DİA*, XII (Ankara 1995), 84-86.

3 Abdurrahman Câmî, *Nefâhâtü'l-üns, Evliyâ Menkıbeleri*, trc. ve şerh Lamîî Çelebi, haz. S. Uludağ ve M. Kara, İstanbul, 1995, 640. Diğer kaynaklar Şems'in Baba Kemâl Cendî'nin dergâhına nasıl geldiğini de anlatırlar: Daştan Türkmenistan'a yaptığı bir yolculuğunda Şems haydutların saldırısına uğrar ve

Mevlânâ Celâleddin Rûmî olacaktı.

Mevlânâ, önceleri kitap ve mürîdleriyle ilgilenen, ve sakin bir sûfi iken, onun aşkıyla, daha doğrusu onu anlatımda vâsita olarak kullandığı ilâhî aşkla şiir söylemeye ve *semâ'da dönmeye* başlamıştır. Çünkü Mevlânâ, Şems'le karşılaşmasından önce de semâ yapıyordu. Sultan Veled, babaannesi Kirâyı büzürg'ün teşvikiyle babası Mevlânâ'nın semâ yapmaya başladığını, şu kadar var ki semâ sırasında ellerini saldığını, Şems'in ona dönmeyi öğrettiğini belirtir.⁴ Onun Mevlânâ üzerindeki etkisi öyle büyüktür ki *Dîvân-ı Kebîr*'i, "*Dîvân-ı Külliyyât-ı Şems* olarak adlandırılmış, orada konuşan sanki Şems imiş gibi kabul edilmiştir. Bu, mistik bir iç içe oluşun sonucu olarak Şems'in Mevlânâ'dan konuşması anlamına gelir. *Dîvân-ı Kebîr*'de Şems'in bir adının da "hâmuş/suskun" olmasının başka bir mânâsı yoktur.⁵

Şems şöyle demektedir: "Yemin ederim ki Muhammed'den (a.s.) sonra Mevlânâ gibi söz söyleyen bir kimse gelmemiştir."⁶

Şems kendisini, Mevlânâ'nın kürkü üzerindeki bir kurtçuk olarak görür ve bu metaforun sebebinin şöyle açıklar: "Düzgün konuşmaktan/fesâhattan hiç nasibim yoktu. Böylece diyordum ki: 'Mevlânâ'ya Allah mükâfat versin. Hayırlı bir işe aracılık etti.'"⁷ Mevlânâ'nın onun için

Baba Kemâl Cendî'nin dergâhına sığınmak zorunda kalır. Burada kaldığı sürede, onun sohbetlerini dinleme ve faydalanma fırsatı elde eder. Bkz. Kemâleddin Hüseyin Hârezmi, *Cevâhirü'l-esrâr ve zevâbirü'l-envâr*, haz. M. C. Şeriat, Tahran: Esâtir, 1384 HŞ), I, 103-104 (Gökbulut, *Necmeddin-i Kübra*, 162n-163; a.y., *Harezmi'nin Mesnevî Şerhi*, İzmir: Tıbyân, 2013], 81-82'den naklen); M. C. Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez lemezât-ı ulviyye*, haz. M. S. Taysi (İstanbul: MÜİFV, 1993), 294.

4 Eflâki, II, 680-681/(Tercüme), II, 95(4/84).

5 Câmî, *Nefehâtü'l-üns*, 520-521.

6 Eflaki, II, 636/ (Tercüme), II, 71 (4/38)

7 Şems-i Tebrizi, *Makâlât*, ts, yy, Mevlânâ Müzesi Arşivi, no. 2145, 118b/*Makâlât*, trc. M. N. Gençosmanoğlu, İstanbul: Ataç, 2006, 295 (Tercümede 'kurtçuk', yerine 'böcek' denmiştir. Kendisine kurtçuka benzetmesinin sebebi, o anda kurtçuklardan

yaratıldığını bundan daha güzel ifade eden bir beyan olamaz, ki bu Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî'nin kendisi tarafından da teyid edilmişti. Şöyle ki bir gün Mevlânâ Şems'in başını öptü ve ona şöyle dedi: "Ben ben idim. Ama şimdi ben sen oldum. Allah beni senin için yarattı. Ben dünyayı senin için sattım (dünya beni ilgilendirmiyor artık, sen benim tek ilgi odağımsın)."⁸ Bu bize *Mesnevî*'deki ünlü hikâyeyi hatırlatır niteliktedir: Birisi, arkadaşının kapısını çaldı. Arkadaşı, "Kim o?" diye sordu. Adam, "Ben" diye cevap verdi. Arkadaşı, "Git!" dedi ve "Kapıyı çalan sensin, ey gönülleri alan!" cevabını alıncaya dek kapıyı açmadı.⁹

Şems güzel ve etkili konuşamadığına üzülmemektedir. Şöyle der: "Büyüklerden biri bana bir şey anlattı. Ben onu kuru sözlerle anlatabildiğim için üzülüyorum. Eğer Mevlânâ'nın dileği o ise bana ne devlet ki yüzümü o dilek tarafına çevirmişken Allah beni tekrar o tarafa yöneltti."¹⁰ Bu, söyleyemediği sözlerin, Mevlânâ tarafından keşfedilmesini beklediğini söylemektedir. "Güneş bütün âlemi aydınlatır. Benim ağzımdan çıkan sözler ise pek parlak görünmemekle beraber, siyah perdeler altındadır. Bu güneş onların arkasında kalmıştır. Yüzleri göklere dönüktür. Halbuki yerlerin de göklerin de ışığı ondandır. Güneşin yüzü Mevlânâ'ya dönüktür."¹¹ Şems, sözlerinin, kendi iç âleminde gizli olduğunu, onları dinlemek isteyenin kendisine yaklaştığını ama orada bir kapıcının oturduğunu/herkesi içeri bırakmadığını¹² söylerken, yine Mevlânâ'ya îmâda bulunmaktadır.

bahsediyor olmalarıydı. Bkz. *Makâlât*, 131a/(Tercüme), 323.

8 Şems-i Tebrizî, *Makâlât*, 75b/(Tercüme), 206.

9 Bkz. Mevlânâ Celâleddin, *Mesnevî-i Mânevî*, ed. R. A. Nicholson, London & Leiden: Luzac, 1933, I: 3056. Ayrıca bkz. R. A. Nicholson, *Selected Poems From the Divani Şems-i Tabriz*, Great Britain: Cambridge University, 1898, 93.

10 *Makâlât*, 77b/(Tercüme), 211.

11 *Makâlât*, 48a/(Tercüme), 142.

12 *Makâlât*, 94b/(Tercüme), 247.

Şems, kendisini şu meşhur hikâyedeki inci tüccarına, Mevlânâ'yı da dalgıça benzetmektedir: “Bu mesele elli kere dünyanın her tarafını gezerek denizleri, karaları dolaşan mücevher tüccarının hikâyesine benzer. Bu adam özellikleri kendinde saklı bir inci arıyordu. Geldiğini haber alan inci dalgıçları birbiri ardından koşardı. Ama aranılan incinin nasıl ve nerede olduğu, tüccar ile dalgıçlar arasında gizli kalmıştı. Tüccar, inciyi rüyasında görmüş; o rüyaya inanmış ve güvenmişti. Nasıl ki, Yûsuf Peygamber (a.s), rüyaya inandığı ve kendisine Ay'ın, Güneş'in ve yıldızların secde ettiğini rüyasında görerek bunun yorumunu bildiği için kuyuya atıldığı, zindana tıkıldığı günlerde bile gecelerini hoş geçiriyordu. Şimdi dalgıç Mevlânâdır; cevâhir tüccarı da ben, yani Mevlânâ Şemseddin-i Tebrizî –Allah bereketini sonsuzlaştırın–, inci de ikimizin arasındadır. Diyorlar ki: ‘İnciye giden yol sizin aranızdadır. Biz ona yol bulalım.’ ‘Evet’ dedim, ‘Fakat yol budur: Ben sana bir şey verin demiyorum, ben ‘Allah yoluna gelin’ diyorum.”¹³ Şems, devamla Mevlânâ'ya nispetle kendisini *Mişkâtü'l-envâr/ Nurlar Feneri'ne*¹⁴ benzetmektedir. “Mevlânâ aydır. Benim varlığımın güneşine gözler erişemez. Ancak aya erişilebilir. Işığının ve aydınlığının son derece parlaklığından dolayı gözler güneşe bakamaz. O ay güneşe erişemez, ama güneş aya yetişebilir. Nasıl ki yüce Allah Kur'an'da, ‘*Onu gözler kavrayamaz, ama o gözleri kavrar.*’ (En'âm 6/103) buyuruyor.”¹⁵ Şems, Mevlânâ'yı Allah'ın velisi/dostu olarak

13 *Makâlât*, 16a/(Tercüme), 71.

14 Burada, Allah'ın göklerin ve yerin nuru olduğunu belirten Nûr Sûresi 35'e telmih vardır. Ebû Hamid el-Gazzâlî (v. 505/1111) ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin (v. 638/1241) *Mişkâtü'l-envâr* adında risâleleri konuyla ilgilenen araştırmacıların bildiği bir husustur.

15 *Makâlât*, 16a/(Tercüme), 71-72. Ayrıca bkz. Şemseddin Ahmed el-Ârifî el-Eflâkî, *Menâkibul-ârifîn*, haz. Tahsin Yazıcı, 2 c. Ankara: TTK, 1976, 1980,

görür, kendisi ise “dostun dostu”dur.¹⁶

Şems, Mevlânâ’yı kendisinin bătınını anlayan birisi olarak över: “Mevlânâ’nın yüzü güzeldir. Bizim de hem güzel hem de çirkin tarafımız var. Mevlânâ bizim güzel tarafımızı görmüş, çirkin tarafımızı görmemişti. Bu sefer ikiyüzlülük etmiyorum, çirkinliğimi gösteriyorum ki, beni olduğum gibi görsün. Hem güzellik yönümü, hem çirkinlik yönümü anlasın.”¹⁷ Şems Mevlânâ’yı Allah’ın “Latîf” sıfatının tecellîsi olarak görürken, kendisini hem Latîf hem de Kakhâr sıfatının tecellîsi olarak görmektedir.¹⁸ Kendisini bir velî bile saymamaktadır: “Bir de Allah’ın gizlenmiş kulları vardır ki, o şöhretli pîrlerden daha olgun, daha sevilmiş kimselerdir. Bazan da, halk arasında bunlardan daha şöhretli erler vardır. Çünkü onların dilini halk anlar. Mevlânâ sanıyor ki, o insan benim. Ama benim inancım öyle değil. Ben aranan ve istenilen bir kimse değilsem bile, arayandanım. Arayanın maksadı da aranılanlar arasından baş gösterir. Bana göre arayan Allah’tır. Fakat o aranılan sevgilinin hikâyesi hiçbir kitapta meşhur olmadı.”¹⁹ Ama Mevlânâ’nın Allah’ın velîsi olduğuna inancı tamdır ve ona ancak güzel sözlerin lâyük olduğunu söyler.²⁰ Onun bilgisi yücedir, sözleri de yüce ve değerlidir.²¹ O açık ve seçik konuşur. Konuştuğu zaman insanlar sözlerini anlar.²²

II, 636/ *Âriflerin Menkıbeleri*, trc. Tahsin Yazıcı, 2 c., İstanbul, Remzi, 1986,71 (4/38).

16 Bkz. *Makâlât*, 1b/(Tercüme), 34.

17 *Makâlât*, 2b/(Tercüme), 39-40.

18 Eflâkî, II, 659/ (Tercüme) II, 83 (4/64).

19 *Makâlât*, 19a/(Tercüme), 78.

20 *Makâlât*, 1b, 20b/(Tercüme), 34, 82.

21 *Makâlât*, 124b/(Tercüme), 308.

22 *Makâlât*, 54b/(Tercüme), 159.

Bazı alanlar vardır ki Şems o alanlarda kesinlikle konuşamaz. Konuşsa, Mevlânâ küser, ama tevâzuundan bir şey söyleyemez. Bunun için Şems belli konularda kesinlikle konuşmaz²³ ve Mevlânâ'nın sözlerine ihtiyaç duyar: “Mevlânâ'nın sözlerinden Şems çok faydalanıyor.” demişler. Evet bana şu yönden faydası var ki, bu sûrette bize yardımcı olur, bana bazı işâretlerde bulunur. Ama o işâretler size değil, yalnız banadır. Onun hitâbı da size değildir. Görüyorsunuz ya, beni bir garip olarak nasıl buldu; nasıl rahata, huzura kavuşturdu! Şu halde Mevlânâ kimin Mevlânâ'sıdır?”²⁴ “Mevlânâ Celâleddin, sanki beni şu zevk ve istekler âleminde [aşk²⁵] ateşe sürüklüyor. Ancak, beni bağlamak için zincir getiren o zâta niyaz için nasıl gideceğim, diye düşünüyorum.”²⁶ “Sonra şeyhin kendisi için yüz bin yıllık yol olan bir kimseye de rastlayamadım. Ancak Mevlânâ'yı bu sıfatta buldum. Şimdi Halep'ten tekrar dönüşümde de, o yine bu sıfatta idi. Bana deselerdi ki: “Baban seni çok özlemiş, mezarından kalkmış. Telbaşir köyüne bir adımlık yerde seni görmek için bekliyor. Seni görüp tekrar mezarına dönecek. Gel! Artık babanı görmeye gel!” ‘Hayır, olsun! Ne yapayım?’ derdim. Halep'ten bir adım bile dışarı çıkmazdım. Ben ancak Mevlânâ için geldim.”²⁷

Mevlânâ'ya göre Şems, mutlak birliğin “sırrı” idi. Ve bu

23 *Makâlât*, 74a/(Tercüme), 202-203.

24 *Makâlât*, 65b/(Tercüme), 185.

25 Şems burada Allah aşkından söz ediyorsa da başka yerlerde beşerî aşklardan da söz ettiğini de gözönünde tutmak gerekir. Mesela şöyle der: “Ömrümüzü kadın sevgisinde geçirdik. Allah'ın kitabını arkamıza attık. O ilâhî kitabın hesabını nasıl vereceğiz? İnsan olan kimse de o kitabın âyetidir. O âyet içinde âyetler vardır. Bkz. *Makâlât*, 93b/(Tercüme), 244.

26 *Makâlât*, 67b/(Tercüme), 189.

27 *Makâlât*, 80b/(Tercüme), 218.

sırlar söylenirken, açık açık söylenmemeli üstü örtülü olarak sadece işâret edilmelidir. Mevlânâ ve Çelebi Hüsâmeddin arasında geçen şu diyalogda bu konu vurgulanmaktadır:

O, daha hoş olur ki, dilberlerin sırrı, başkalarının sözü içinde söylenmiş gelsin.

Dedi: Ey bü'l-füzûl, beni reddetme; açık ve çıplak ve saklayıp esirgemeksizin söyle!

Perdeyi kaldır ve çıplak söyle; zîra ben dilber ile, gömleği ile beraber yatmam.

Dedim: Eğer o zâhirde üryân olursa, ne sen kalırsın, ne kenarın, ne ortan kalır.²⁸

Avni Konuk burada, “Yani Şems-i Tebrizî Hazretleri, vahdet-i mutlaka sırrına mazhardır. Eğer bu sır kıssa ve hikâye libaslarından çıplak olarak, apaçık bir sûrette zâhir olursa, nazarında senin senliğin kalmaz ve senin kenarın ve etrafın olan taayyünât âlemi de ortadan kalkar ve senin ruhun ile cisminin arasında râbıta olan aklın da zâil olur.”²⁹

Mevlânâ şöyle devam eder:

Murad iste; fakat ölçüyü de iste! Bir saman çöpü dağa tâkat getiremez.

Bir güneş ki ondan bu âlem aydınlandı, eğer biraz ziyâde gelse, hep yandı.

Fitne ve kavga ve kan dökücülük isteme; bundan ziyâde

²⁸ Mevlânâ, *Mesnevî-i ma'nevî*, I: 135-143.

²⁹ A. Avni Konuk, *Mesnevî-i Şerif Şerhi*, I, haz. S. Eraydın – M. Tahralı, İstanbul: Gelenek, 2004, 134-135 (beyitler 135-139).

Şems-i Tebrizî'den söyleme!

Bunun nihâyeti yoktur; ibtidâdan bahset; git, yine bu hikâyenin tamamını söyle!

Avni Konuk, son mısrayı şöyle şerheder: “Yani Hz. Şems’in esrârı hakkındaki sözlerin nihâyeti yoktur, zîra esrâr-ı vahdet biter ve tükenir şey değildir. Binâenaleyh ibtidâdan bahsedelim ve dönüp yine bu hikâyenin tamamını söyleyelim.”³⁰

Mevlânâ kendisini “Hakk’ın nurundan haberdâr” olarak görürken, Şems’i “Hakk’ın sırrından haberdâr” olarak görür.³¹ Şems ise, Mevlânâ, sırrının/ruhunun derinliklerinin temizliği sebebiyle sarhoştur.³² Mevlânâ’ya göre Şems, mânâların/ruhların sultanıdır. Ona nispetle diğer ruhlar “bedenler” gibidir. Mânâlar, gıdalarını ondan alırlar. Hattâ diğer “mânâ”lar ona nispetle “kelime”ler gibidirler. Bu mânâlar, zâhiri bırakıp mânâlara bakanlarca kavranabilir. Çünkü mânâlar “ruhun ruhunun ruhudur.”³³ Bu sebeple Mevlânâ Şems’e, “Sen benim aslımsın, mayamsın, benim mescidim, benim kilisemsin, benim cehennemim, benim cennetim, benim gencim, benim ihtiyârımsın.” der.³⁴

Mevlevîliğin kurucusu olan Sultan Veled’e (623/1226-

30 Konuk, *Mesnevî-i Şerîf Şerhi*, I, 135-137 (beyitler 140-143).

31 el-Eflâkî, II, 614/(Tercüme) II, 60 (4/2).

32 *Makâlât*, 40a/(Tercüme), 123.

33 Sultân Veled, *Intihânâme*, haz. Muhammad ‘Alî Khizânadarlü (Tahran: Ravzâne, 1376H.Sh/1997), 214, 4772-76/*Intihânâme*, trc. Hakkı Eroğlu, Ms (Osmanlıca), SÜSAM, no. 103 (Şimdi Selçuk Üniversitesi Kütüphanesi’ndedir), 160, beyitler 4560-4564.

34 Şefik Can (haz.), *Divân-ı Kebîr. Seçmeler*, İstanbul, Ötügen, 2000, II: 864 (Mevlânâ, *Kulliyât-ı Şems*, IV, 1834).